

Medborger- skabets mange stemmer

Redigeret af
Jonathan Schwartz

Magtudredningen

Medborgerskabets mange stemmer

Magtudredningen

Folketinget besluttede i marts 1997 at iværksætte en dansk magtudredning eller, som det officielle navn er, *En analyse af demokrati og magt i Danmark*. Projektet ledes af en uafhængig forskningsledelse.

Magtudredningens forskningsresultater publiceres i en række bøger, som udgives på Aarhus Universitetsforlag, og i en skriftserie, som udgives af Magtudredningen.

Lise Togeby
(formand)

Jørgen Goul Andersen

Peter Munk Christiansen

Torben Beck Jørgensen

Signild Vallgård

Redigeret af
Jonathan Schwartz

Medborgerskabets mange stemmer

Magtudredningen

Medborgerskabets mange stemmer

© Magtudredningen og forfatterne, 2002

ISBN: 87-7439-868-8

Omslag: Svend Siune

Tryk: AKA-PRINT A/S, Århus

Magtudredningen

c/o Institut for Statskundskab

Aarhus Universitet

Universitetsparken

8000 Århus C

Danmark

Magtudredningen@ps.au.dk

www.ps.au.dk/magtudredningen

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af eller kopiering fra denne bog er kun tilladt i overensstemmelse med overenskomst mellem Undervisningsministeriet og CopyDan. Enhver anden udnyttelse er uden forlagets skriftlige samtykke forbudt ifølge dansk lov om ophavsret. Undtaget herfra er korte uddrag til brug ved anmeldelser.

Forord

Institut for Antropologi, Københavns Universitet, har taget udfordringen om en sammenhæng mellem forskning og undervisning alvorligt. I adskillige forskningsprojekter og måske især dem, der har beskæftiget sig med “indvandrere og flygtninge i Danmark”, har specialestuderende skrevet læseværdige artikler til glæde for en bredere offentlighed. Artikelsamlingen *Medborgerskabets mange stemmer* udgør den ene del af den antropologiske magtudredning. *Folkets repræsentanter*, som er den anden del, vil sætte fokus på den politiske kultur på Christiansborg.

Sammen har vi afholdt flere workshops med gæsteforelæsere, kolleger og studerende, hvor vi har kunnet præsentere og sammenligne erfaringer fra vores respektive felter. Professorerne Gerd Baumann og Susan Wright har givet gode råd under deres besøg.

Det står os klart, at de to undersøgelsesfelter, den antropologiske magtudredning har dækket, Folketinget og dets omgivelser på den ene side og eksempelvis et medborgerhus på den anden, rummer væsentlige ligheder til trods for umiddelbart iøjnefaldende forskelle. Medborgerskab er et ægte “Danish design”, og det indgår selvfølgelig i debatterne blandt indvandreraktivister på Nørrebro såvel som blandt pæredanske politikere på Christiansborg.

Vi takker kolleger på instituttet, ikke mindst redaktørerne for *Folkets repræsentanter*, Finn Sivert Nielsen og Inger Sjørlev. Vi takker yderligere Magtudredningsprojektet ved professor Lise Togeby, Aarhus Universitet. Mag.scient. Kirsten Rønne takkes for oversættelse fra engelsk og redaktionel assistance sammen med ph.d. Bo Wagner Sørensen.

København, januar 2002

Jonathan Schwartz

Indhold

Kapitel 1. Jonathan Schwartz: Introduktion.....	9
Medborgerskab: lighed eller ligestyldighed?.....	10
Medborgerskab og civilsamfund.....	14
Forskning om identitet og integration.....	15
Find fem felter.....	17
Paraplyer og jordbærplanter: to organisationsformer.....	19
Ikke sommerfuglesamling.....	19
Til slut endnu nogle fremmede ord.....	21
Kapitel 2. Camilla Kehlet Christoffersen: Den demokratiske barriere.....	24
Dansk demokratiforståelse og politisk aktive indvandrere.....	24
De politisk aktive indvandrere.....	25
Informanternes erfaringer med danske politiske fora.....	26
Den danske demokratiforståelse.....	28
Informanternes strategier for at opnå politisk legitimitet.....	37
Demokratiet som kultur.....	43
Kapitel 3. Rikke R.B. Iversen: Forhandlet integration?	
Borgerinddragelse på Indre Nørrebro.....	45
Borgerinddragelse og integration.....	46
Etnisk Minoritetsforum.....	47
Nøgelpersonerne.....	55
Borgerinddragelse og etniske minoriteter.....	63
Kapitel 4. Torben Venning: Skolen for livet: En muslimsk friskole.....	67
Friskoler i med- og modvind.....	68
En muslimsk friskole.....	70
Grænser og identitet.....	71
Bønner og ris: opdragelse og kommunikation.....	73
Over grænsen.....	75
Fremtidsdrømme og andre drømme.....	77
Gymnasievejen.....	78
Den multikulturelle gåde.....	79

Kapitel 5. <i>Sesselja Ólafsdottir</i>: Uddannelse og forening: Unge Albanere i København	82
Portrætter: to unge albanere	84
Kulturelle og sociale uddannelsesforhold.....	84
Intra-etniske foreninger	87
Foreningen for Unge Albanere i Danmark, ...	89
Uddannelse “dernelde” og “heroppe”	90
Uddannelse forstærker den albanske identitet.....	91
Uddannelse fremmer integrationen	92
Kapitel 6. <i>Pedro Zagal-Farias</i>: At sige ordentligt farvel ... på muslimsk vis	95
Muslimske begravelser i Danmark.....	95
Den muslimske praksis.....	98
På vej mod en gravplads.....	101
Begravelse og integration.....	105
Om forfatterne	110

Kapitel 1

Introduktion

Jonathan Schwartz

“Vi er alle medborgere i det danske samfund!”, nærmest råbte den kvindelige taler ved en stor demonstration uden for Christiansborg. Udsagnet blev modtaget med begejstrede klapsalver fra tilhørerne, hvis uldvanter dog dæmpede lyden. Det var en kold, blæsende og regnfuld vintereftermiddag tidligt år 2000. Demonstrationen, der bestod af flere hundrede mennesker, var arrangeret af medlemmer fra forskellige muslimske ungdomsorganisationer, såkaldte andengenerationsindvandrere eller borgere med en anden etnisk baggrund end dansk, som de i øjeblikket kategoriseres i den offentlige debat. Kategoriseringen betyder, at de omtalte personer er kendetegnet ved en dobbelt anderledeshed: forskellige fra deres forældre og forskellige fra danskerne. Denne dobbelte anderledeshed i en tvedelt kulturel identitet bliver ofte klinisk diagnosticeret som årsagen til “problemet”. Lyttede man imidlertid til den selvsikre, begavede måde, hvorpå kvinden formulerede sit medborgerskab, var betegnelsen “problem” nok den sidste etiket, man ville sætte på hende.

Talerne på podiet var både kvinder og mænd, og flere af kvinderne bar det meget omdiskuterede tørklæde, som definitivt signalerede deres muslimske ståsted. Talernes sprog bar tydeligt præg af københavnsk (Mørck, 2001). Ordet “medborgere” i talerne udtrykte både/og situationen ved integration og identitet. Relationen mellem integration og identitet blev udtrykt som komplementær og symmetrisk, og ikke, som det ofte antages, som en modsætningsrelation. Erklæringen om indlemmelse, på trods af forskellighed, og kravet om at blive hørt af de politiske repræsentanter i den store bygning lige bag talernes scene gav brugen af ordet “medborgerskab” en helt særlig klang.

I den tidlige brug af den socialpolitiske term medborgerskab i det 18. og 19. århundrede var det et udtryk for gensidig agtelse og anseelse (Ordbog over det danske Sprog, 1932, 13: 1160-1161). “Medborger” var et udtryk for respekt, og det var denne ærværdige betydning af ordet, som talerne “med en anden etnisk baggrund” søgte at genoplive foran Folketinget. Valget af betegnelsen “medborger” udtrykte et medlemskab i det danske samfund og i etniske og religiøse organisationer.

Men hvad har “de fremmede” at gøre i et videnskabeligt studie af magten i Danmark? Et nærliggende, men yderst misvisende svar ville være: “De fremmede er uden magt, de er snarere magtens ofre”. For nogle dan-

skere er en mere overbevisende, men lige så misvisende, ideologisk indstilling, at “de fremmede” for eksempel på grund af den islamiske kultur, mange af dem har med sig, vil dominere og endog oversvømme det danske folk og dets kultur. Vores studier kan vise, at den sociale realitets saglige middelvej er mere broget. At hævde udlændingenes magtesløshed er lige så forfejlet som at hævde deres almægtighed. Og at hævde, at danskerne har den absolutte magt, er lige så forkert som at hævde, at “de fremmede” besidder den. De simplificerede generaliseringer om “dem” og “os” er fejlagtige og fulde af ideologiske stereotyper. Begge disse karikaturer af magt og magtesløshed kan ydermere udfordres af empirisk etnografisk forskning af forskellige konkrete praksisser.

Hovedparten af artiklerne i dette skrift fokuserer på initiativer og aktiviteter iværksat af medlemmer af forskellige etniske fællesskaber i København. Medborgerne fremstår som aktive subjekter, ikke som systemets passive ofre eller klienter. Skønt de fleste aktører vil hævde at være integreret i det danske samfund, insisterer de på deres ret til at definere og redefinere, hvad denne integration består i. Anerkendelse af personlig og kulturel identitet er blevet et manifest krav til det moderne samfunds institutioner. “Identitet” er på alles læber i mange sammenhænge. Det, der begyndte som et særligt indsigtfuldt begreb i ungdomsforskningen, er kommet til at dække næsten alt fra vuggestue til gravplads. At integrere alle disse vidtomspændende identiteter i en enkelt helhed er en opgave, der udfordrer og engagerer medborgerne, herunder socialforskerne. Man kan ikke tænke “identitet” og “integration” adskilt fra hinanden. Med den særligt danske forståelse af begrebet “medborgerskab” kan man imidlertid afdække sammenhængen mellem “integration” og “identitet”.

Medborgerskab: lighed eller ligegyldighed?

I begrebet medborgerskab ligger, at medborgere ikke nødvendigvis har fælles national eller etnisk oprindelse, men at de kan føle deres eget værd og anerkende andres værd i det samfund, de lever i sammen. Personer kan dele et fælles politisk og socialt rum, selv om de har forskellige pas og historier. Idealet for (med)borgerskab er ikke fuldstændig sammenfaldende med nationalitet, skønt der er magtfulde politikere, som vil insistere på dette. Nationalismens og fundamentalismens retorik pirres af forestillingen om kulturel homogenitet, som postulerer en evig, ægte og ren kultur. Kritisk socialvidenskabelig praksis må imidlertid uundgåeligt sætte spørgsmålstegn ved dette postulat, når den undersøger to modsatrettede og samtidige processer: presset mod homogenisering og en samtidig accelererende differentiering.

Forskellen mellem national og statsborgerlig tilknytning er det, den canadiske politiske teoretiker Charles Taylor henviser til med sit begreb “anerkendelsens politik” (“politics of recognition”; Taylor, 1992; 1994). Selvom Taylors syn på multikulturelle idealer og deres omsætning i politisk praksis har sit udgangspunkt i Canada, vil de for en stor del kunne omsættes til en dansk virkelighed og under alle omstændigheder berige forskningen her i landet. Charles Taylor er blandt de socialforskere, der har leveret et gennemtænkt filosofisk perspektiv på identitet og integration.

Man kan med god grund sige, at multikulturalisme er en canadisk “opfindelse”, som går tilbage til 1970’erne. Dette store lands erfaringer inden for politik, forskning og praksis vil være klogt at tage i betragtning i dagens danske forskning, og den måde, hvorpå Charles Taylor karakteriserer den omsiggribende multikulturelle tilstand, fortjener et citat:

Alle samfund er i færd med at blive mere multikulturelle samtidig med, at de bliver mere porøse. Disse to udviklinger hører dog sammen. Porøsiteten betyder, at samfundene er mere åbne for multinational migration. Flere af deres medlemmer lever livet i diaspora, hvis centre ligger langt borte. Under disse omstændigheder er det noget pinligt blot at sige, “Det er sådan, vi gør her”. Sådan kan vi udtrykke os i tilfælde som Rushdie-sagen, hvor “hvordan vi gør ting” involverer grundprincipper som retten til liv og retten til ytringsfrihed. Denne pinlige følelse stammer fra den kendsgerning, at der er store grupper af mennesker, som både er statsborgere og hører til en kultur, der sætter spørgsmålstegn ved vores filosofiske grænser. Udfordringen er at forholde sig til deres følelse af marginalisering uden at kompromittere vores grundlæggende politiske principper (Taylor, 1994: 96; oversat af JS og KR).

Taylors udsagn ligger langt fra et totalt kulturrelativistisk program. I citatet tager Taylor klart afstand fra islamiske fundamentalisters dødsdom over forfatteren Salman Rushdie i 1980’erne. Anerkendelsespolitikken hos Taylor stiller et krav om forhandling af forskelligheder og retten til at praktisere dem, men inden for rammerne af en gensidig respekt. Han påpeger også, at fundamentalisme følger med social marginalisering. Taylors menneskesyn indeholder en forpligtelse til at holde fast i “vores grundlæggende politiske principper”, ikke mindst almene demokratiske værdier.

De fem studier i denne bog kan alle siges at holde sig inden for rammerne af Taylors position. Som antropologer vil vi derimod nok ikke være enige i Taylors forenklede forestilling om, at en gruppe mennesker “hører til en kultur” (“belong to a culture”, se kritik i Baumann, 1999; Turner, 1993; Verdery, 1994). Mennesker italesætter deres kultur i bestemte situationer, når de for eksempel holder påske eller ramadan. At praktisere kultur er noget ganske andet end at være defineret udelukkende ved sin kultur el-

ler at definere andre ved deres kultur. En yderliggående identitetspolitik (“identity politics”) og forskelspolitik (“difference politics”) vil svække det integrerende fællesskab med en social fragmentering som resultat.

Det, vi kan gøre som antropologer, er at udforske de steder og øjeblikke, hvor folk påberåber sig deres kultur, og de situationer, hvor de ikke gør det. De “mange stemmer” ledsager øjeblikke af tavshed, hvor tavsheden kan markere eller synliggøre en persons identitet, hvis man kender til øjeblikkets sammenhæng. Godt hjulpet af Fredrik Barths metode (1969, se videre i introduktionen) undersøger vi grænsedragning i kulturelle (for)handlinger.

Talerne, ved den indledningsvis nævnte demonstration, protesterede mod at blive defineret entydigt og udelukkende ved deres “kultur”. Camilla Kehlets artikel om “de aktive” udforsker disse protesterende stemmer. Antropologisk kritik af “kulturel fundamentalisme” (Stolcke, 1995) er øjensynligt ved at gøre sig gældende i de etniske gruppers politiske selvforståelse. De vintertalende på Christiansborg – dvs. på pladsen udenfor – viste, at medborgerskabet rummer flere former for tilhørsforhold, og at en persons identitet ikke udgøres af kulturen alene. Det er værd at sammenstille Charles Taylor med en anden nordamerikansk teoretiker, Richard Sennett. Selvom Sennett ikke diskuterer multikulturalisme som sådan, kan hans diagnose “lige gyldighed” sammenlignes med Taylors anbefaling af “anerkendelsespolitik”. Disse to politiske teoretikere deler et fælles værdisæt med basis i demokratisk (med)borgerskab. (Det engelske sprog mangler blot ordet “medborgerskab”!). Begge teoretikere erkender de farer, der truer det demokratiske projekt. Hvor Sennett forudser en nedadgående bane i forbindelse med “vækst og nederlag” (“Growth and Failure”; Sennett, 1999), er Taylor overbevist om, at kulturelle forskelle ikke behøver at ende i fatale sammenstød.

Sennett beskriver pessimistisk, hvad han kalder “moralens forvitring” (“The Corrosion of Character”; Sennett, 1998, på dansk 2000), som han ser som en uafvendelig følge af udviklingen i den moderne verden. Den danske oversættelse tager det syrlige bid ud af bogens titel. Titlen “Det fleksible menneske” peger på en værdsættelse af fleksibilitet i stedet for en advarsel mod moralsk nedslidning.

Charles Taylors formål er at understrege værdien af kulturel forskellighed. Richard Sennetts mål er at afværge spredningen af samfundsskabt lige gyldighed. Hans ord kan tjene som en pendant til Taylors:

“Hvem behøver mig?”, er et spørgsmål om karakter, der undergår en radikal forandring i den moderne kapitalisme. Systemet udstråler lige gyldighed. Det gør det i kraft af resultaterne af menneskelig stræben, for eksempel markeder, hvor vinderen tager det hele, og hvor der derfor ikke hersker nogen sammen-

hæng mellem risiko og belønning. Systemet udstråler ligegyldighed, fordi det systematiserer et fravær af tillid, hvor der ikke er nogen grund til at føle sig behøvet. Og det udstråler ligegyldighed i kraft af en reorganisering af virksomheder og institutioner, hvorved folk bliver behandlet, som om de var engangsting (Sennett, 2000: 164-165).

Antropologen Michael Herzfeld har udforsket bureaukratisk orden og skabelsen af ligegyldighed i vore dages Grækenland. Herzfelds feltarbejde i Grækenland er ment som "case studier" med videregående implikationer for forståelsen af eget/andre samfund i forbindelse med grænsedragninger mellem "os" og "dem". Herzfeld skriver:

Ligegyldighed er kort sagt en afvisning af dem, der er anderledes, og denne ligegyldighed bliver til at bære for dem, som er indenfor, fordi den er serveret på en måde, som er både velkendt og indforstået. Ligegyldighed er vilkårligt selektiv. Ligesom "mild forsømmelse", som er en af dens varianter, leverer den en moralsk undskyldning for passivitet (Herzfeld, 1992: 33; oversat af JS og KR).

Sennett og Taylor peger på to forskellige tendenser i det moderne politiske samfund. Sennett sætter sin finger på den voksende ligegyldighed og den civile solidaritets forfald. Taylor har forsøgt at kortlægge principper for en bæredygtig og anstændig anerkendelses politik. Både Sennett og Taylor vil fastholde et klassisk begreb om borgernes gensidige tillid og respekt.

"Citizenship" og dermed offentlig moral er hovedelementer i Sennetts og Taylors politiske tænkning. Herzfelds forskning gør det muligt at forbinde de to. Fornægtelsen af forskelle er et element i ligegyldigheden og vice versa. Herzfelds analyse af ligegyldighed bygger på forskning i sociale handlinger, især dem vi på dansk kalder "at give sorteper videre" (amerikansk "buck-passing"). Det er svært at finde dem, der vil tage ansvaret for beslutninger og handlinger inden for en institutions mure. Ligegyldighed er ikke bare en holdning; det er en handling, som søger at skjule noget. På den måde kommer man af med ting og sager. Hensigten med spillet er at give sorteper videre, at undgå at være den, der sidder tilbage med sorteper. Ansigt til ansigt forhandling er den eneste metode til nedbrydning af ligegyldighedens barriere.

Når der er tale om "de fremmedes" ligegyldighed, er det ofte i forbindelse med deres passive klientrolle i det danske velfærdssamfund. Hovedsymptomet er de fremmedes mangel på interesse for de "tilbud", som værtssamfundet udbyder i integrationens navn (Engholm & Mik-Meyer, 1998; Rasmussen, 1998). I en klientrolle, hvor social og moralsk ligegyldighed tilsyneladende farves af kulturel forskellighed, bliver resultatet yderst skurrende. De udenlandske klienters afvisning af "tilbud" bliver den typiske forklaring på forfejlet integration. For at få en klient skal der være

en patron. Det er, som om patronrollen er glemt i den typiske fremstilling af problemet, hvor kun klienten er synlig. Medborgerskabet er et begreb, som kan være med til at rette op på denne skæve fremstilling.

Medborgerskab og civilsamfund

Ordet medborgerskab er velegnet til at indlemme mange forskellige former for deltagelse og mobilisering af borgerne i nutidige demokratiske samfund, især, men ikke udelukkende, blandt medlemmer af etniske minoriteter (Korsgaard, 2001). To kategorier, der ofte tages i brug i beskrivelsen af, hvad det er at være medborger, er de engelske betegnelser "civil society" og "empowerment". Danske forskere opdeler "empowerment" i to aspekter, "mægtiggørelse" og "myndiggørelse": "Mægtiggørelse henviser netop til tilvejebringelsen af politiske handle- og indflydelsesmuligheder i kraft af civile, politiske og sociale rettigheder, hvorimod myndiggørelse henviser til den subjektive erhvervelse af kompetancer, ..." (Goul Andersen et al., 2000: 14-15). Denne skelnen har relevans for en analyse af politisk aktivitet blandt etniske medborgere.

Det følgende er en serie af abstrakte, generelle parametre for en teori om medborgerskab.

- 1) Medborgerskab anerkender et dobbelt krav: a) om personlige rettigheder og sociale forpligtelser; b) om social lighed og kulturel mangfoldighed.
- 2) Medborgerskab drejer sig om politik og involverer derfor adgang til og indflydelse i centrale sektorer i det moderne samfund: arbejde, uddannelse og bolig.
- 3) Medborgerskab udøvet gennem civilsamfundets frivillige organisationer betyder også deltagelse i samfundets magtkampe. Medborgeres ret til deltagelse i frivillige foreninger, som er uafhængige af statens magt, er et grundlæggende element i et demokratisk samfund. Det civile samfund og staten fungerer i et komplementært forhold til hinanden (Keane, 1998).
- 4) Medborgerskab er i sit væsen gensidigt og pluralt. Denne gensidighed og pluralitet er et begrebsmæssigt fremskridt i forhold til det modsætningsfulde, luftige slogan "multikulturalisme", som for nogle mennesker er et universalmiddel og for andre en pestilens. En teori om medborgerskab forstærker ikke, men modificerer i heldigste fald et statisk, "essentialistisk" kulturbegreb, som pro-

klameres højt i flere politiske sammenhænge, især i retorik angående “kultursammenstød” eller “religionskrig”.

- 5) Medborgerskab er mere et løfte end en trussel. Begrebet omfatter flertydigheden uden at postulere de ovenfor nævnte forhindringer, som går under betegnelsen “multikulturalisme”, med oppustet “identitetspolitik” på den ene side og opstrammet “integrationspolitik” på den anden side.

Forskning om identitet og integration

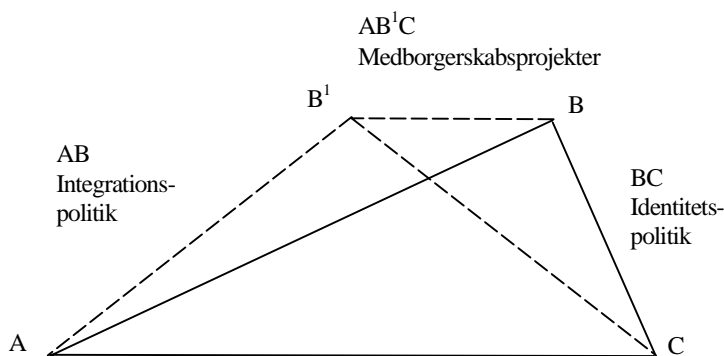
Forskning vedrørende de etniske minoriteter har endnu ikke forholdt sig afbalanceret til integration og identitet. De fleste forskere inden for socialvidenskaberne i Danmark har siden 1983 koncentreret sig om hver sin side af indvandrerforskningens “bjerg”. (Langt de fleste havde dog “integration” i deres projekttitler). Integrationstilgangen udgør den mest gradvise stigning mod bjergets top og er derfor den mest befærdede vej op. Definitioner af integrationsbegrebet har sjældent været en hjælp, idet forskerne næsten alle sammen har lagt vægten på en statisk forklaringsmodel om den fremmede og værtskulturen. I denne forskning har man, som kritikere har påpeget (Schwartz, 1985; 1990; Schierup, 1993), ofte tilpasset sig politikernes krav.

Forskning, som beskæftiger sig med de etniske minoriteters “identitetspolitik”, har været en sjældenhed, idet den repræsenterer den stejle og dårligt afmærkede sti mod toppen. Kun få har forsøgt at bestige bjerget ad den vej (Røgilds, 1995; Mørck, 1998; Schwartz, 2001). Hvorfor løbe denne risiko, når der findes en lettere vej op ad “integrationspolitikens” bjergskråning? (se figur 1.1). Kritikere af identitetspolitikken og dens forskere har ved lejlighed brugt de nedvurderende betegnelser “etnisk kitsch” og “nostalgi” (Necef, 1992).

Det, jeg finder forfriskende ved begrebet “medborgerskab”, er, at det gør “integrations-” og “identitets”skråningerne mere lige og mindre ideologiske. “Bjerget” bliver en ligebeinet trekant og åbner for en reel udforskning.

I deres oversigt over “Etniske Minoriteters Indflydelseskanaler” konkluderer Hammer & Bruun (2000: 46-47), at størstedelen af bestræbelserne for opnåelse af sociale og politiske rettigheder for minoriteter i Danmark er styret af danske organisationer. Denne konklusion synes at understrege en mangel på initiativer fra danske organisationers side til at involvere medlemmer fra andre etniske grupper, men samtidig også en mangel på initiativ fra de etniske grupper selv. Kan dette ikke kaldes en “vilje til magtesløshed” eller i det mindste en udbredt ligegyldighed?

Figur 1.1. Forholdet mellem medborgerskabsprojekter, integrationspolitik og identitetspolitik

Note: 1980-2000: $AB > BC$; 2001 $\rightarrow$: $AB^1 = B^1C$.

Vores projekt skulle kunne give nogle kvalificerede svar på denne formodede “mangel” fra indvandrems, flygtningenes, de etniske minoriteters og anden-generationsindvandrems side. Vi forsøger at beskrive, hvilke ressourcer og erfaringer folk besidder og anvender, og ikke blot hvad de mangler, især i forhold til “vores” kulturelle færdigheder. Dette er ikke for at romantisere deres eksotiske kultur. Studier af medborgerskab vil på dette felt synliggøre adskillige udsagte og nogle eksplicitte alliancer mellem organisationer, som presser på for anerkendelse og for opnåelse af konkrete institutionelle mål.

Ólafsdottirs projekt er baseret på deltagerobservation blandt unge albanere fra Makedonien. Deres aktiviteter er klart intra-etniske; involverer ikke andre minoritetsgrupper, og sjældent danskere. Antropologen selv er fra Island! “Identitetsdannelse” er et nøgleord i hendes projekt; hendes informanter forbinder “identitetspolitik” med “integrationspolitik”. Interviews og samtaler viser imidlertid, at det at få en god uddannelse i Danmark er tæt knyttet til langsigtede mål for politisk anerkendelse og “befrielse” for albanerne i Kosova og Makedonien. Siden Jugoslaviens voldsomme opbrud har albanerne været blandt de mest aktive i en mobilisering af dansk politisk offentlighed til fordel for deres etniske/nationale interesser.

Den udbredte accept af Kosova albanerne i Danmark er til dels opnået ved disse sporadiske græsrodsorganisationers arbejde i diaspora. Lignende kan siges i kurdernes tilfælde. En af de mest aktive foreninger i 1970'erne var “Foreningen af Arbejdere fra Tyrkiet” (FAT), hvis medlemsskare var etnisk kurdisk og venstrefløjspolitisk.

En af “medborgerskabets mange stemmer” knytter sig derfor til intra-etnisk vedligeholdelse og mobilisering, som til tider kan finde sted i en offentlig demonstration for international opmærksomhed. Vores forskning vil ikke anskue intra-etnisk identitetspolitik og tvær-etnisk integrationspolitik som modsatrettede kræfter. Hammer & Bruun har fokuseret på den ene form for tvær-etnisk organisering og er gået uden om den anden. Jeg vil antage, at intra-etniske organisationer og klubber (især de albanske, kurdiske og palæstinensiske) har haft stor politisk indflydelse i nordisk international politik. Ad hoc alliancer mellem danske politiske partier, NGO'er og de intra-etniske interessegrupper har opnået stærke stemmer i den politiske offentlighed. Foreningslivet er utvivlsomt hjørnestenen i begrebet medborgerskab og det civile samfund. Det er gennem aktiviteter i frivillige foreninger, at man skaber “civic culture” eller på dansk “medborgerkultur” (den amerikanske forsker Robert Putmans term omtalt i Gundelach & Torpe, 1999: 71).

Centralt i denne medborgerkultur er kunsten “at forhandle tilhørsforhold”. Yasemin Nuhoglu Soysal (1994), der er professor i statsvidenskab, formulerer det således i sin oversigt over indvandreernes deltagelse i politik og det civile samfund:

Identitetspolitik, som den gennemtrænger repertoireet vedrørende migrantorganiseringen, er ikke en simpel genfødsel af “etniske identiteter” eller “traditioner”. Den tjener som et middel, gennem hvilket der kan deltages i politik og *forhandles tilhørsforhold*. Det er en ny måde at forholde sig til fælles rettigheder og herboende fremmede på og til anerkendelse af forskellige indvandrer kulturer (Soysal, 1994: 11; oversat af JS og KR; kursiv JS).

“At forhandle tilhørsforhold” er denne bogs centrale tema. Soysals studie drejer sig med hendes egne ord imidlertid om “eksplicit at inkorporere politik og medlemsrettigheder, ikke deres implementering og praktisering” (Soysal, 1994: 10). Vores arbejde i bogen er rettet præcis mod “implementeringen og praksis” for de folks vedkommende, for hvem denne integrationspolitik er skabt. Vores projekter sætter fokus på de etniske ildsjæle og Tordenskjolds soldater.

Find fem felter

Et af de feltarbejder, som danner repertoireet i *Medborgerskabets mange stemmer*, har et af flere medborgerhuse på Nørrebro som sit udgangspunkt. Camilla Kehlets studie af de “aktive” og deres erfaringer i de politiske interesseorganisationer i det multietniske miljø afslører, hvorledes et medborgerhus giver mulighed for at forbinde personligt og offentligt liv. Motivationen for at engagere sig i politik udspringer af forskellige slags personlige

